

KONING DER JODEN

Toen ik werd uitgenodigd om mee te doen in de serie 'Namen voor Jezus', was ik daar dubbel blij mee. Omdat ik het nog steeds fijn vind hier zo nu en dan mee te doen, dat allereerst. En in de tweede plaats vanwege die datum: 8 januari – zo dicht bij 6 januari, met die mooie liturgische naam 'Epifanie/Verschijningstijd'. Toen onze Germaanse voorouders nog barbaren waren, nog vóór er Kerstmis en Advent gevierd werd, was Epifanie, mét Pasen, al een hoogfeest in het vroege christendom, met drie bijzondere thema's: 1e. De 'magiërs uit het Oosten', op zoek naar het kind Jezus als 'Koning der Joden'; 2e. De doop van Jezus in de Jordaan; en 3e. De bruiloft van Kana, waar het doopwater wijn blijkt te worden. De onderlinge verbanden van deze drie thema's zijn poëtisch gezien juweeltjes (zoals het gehéél van de bijbelverhalen, mét hun liturgische verwerking, trouwens één en al poëtische verbeelding is).

Nu dan het eerste thema: de wijzen, de *magiërs*, uit het Oosten. Wat hebben die vreemd uitgedoste gasten nu van doen met de jood Jezus? Wie zijn zij eigenlijk? Het antwoord van Matteüs, van alle evangelisten het meest joods georiënteerd en kind aan huis in Tora en profeten, luidt: dat zijn 'zonen van Abraham', verre afstammelingen van de zes jongens die ooit door Abraham weggestuurd werden 'Oostwaarts, naar een land in het Oosten', terug naar de gebieden waar hij zelf vandaan kwam. Daar was het immers mee begonnen, met Abrams lange tocht *uit* het Oosten naar het nieuwe land van belofte. Nu stuurt hij die zes zonen – Zimran, Joksan, Medan, Midjan, Jisbak en Suach; het is maar dat u het weet – terug naar het Oosten. Dat verhaal staat geschreven in Genesis 25. Hij gaf hun geschenken mee (dat staat er met zoveel woorden bij), maar hij stuurde ze wel terug. En zij moesten zich daar maar zien te redden met hun sterrenkunde, maar wel zonder tora...

Ze *hébben* zich aardig gered! Als dat kind in Bethlehem geboren is, komen ze er weer aan. Ze hebben 'zijn ster in het Oosten gezien' en willen nu hulde bewijzen aan de '*Koning der Joden*', met goud, wierook en mirre. [Zo is dat getal 3 in de wereld gekomen. Nergens staat dat het om 3 magiërs gaat. Ik denk eerder aan 6, net als in Genesis 25. En die *geschenken* die daar worden vermeld, komen ze weer netjes terugbrengen: goud, wierook en mirre.

Een mooi verhaaltje. Ja zeker, maar geen onschuldig verhaaltje! Want nu komt het: die rare vreemdelingen, die magiërs uit het Oosten, zij vinden het kind *via Jeruzalem* – dáár gaan de Schriften open. Maar daar is ook Herodes, 'koning der Joden'. Oei! Wie is hier nu echt koning der Joden?! U weet hoe dit afloopt. Dat was al in Psalm 2 verwoord: 'Koningen scharen zich in slagorde, machtigen spannen samen tegen U en uw gezalfde'. De kindermoord van Betlehem, een Sjoah ver vóór die van Auschwitz. En dat allemaal om de vraag *wie* en *hóe* de Koning der Joden is. Dat kind in zijn machteloosheid, óf de Herodessen van toen en van nu. Die niet-joodse jongens van Abraham, die rare magiërs uit het Oosten, wijzen de weg. Eerst staat er heel laconiek, als zij Herodes hebben aangehoord ('Kom het me vertellen als je het kind gevonden hebt, dan ga ik het ook hulde bewijzen'): 'Zij nu hoorden de koning aan'... En je hóórt hen denken: *die* is het in elk geval zeker níet! Daarom, na hun eerbiedige huldebewijzen aan dat joodse Kind, gaan zij 'langs een *andere* weg terug' – nu niet meer noodzakelijkwijs via Jeruzalem.

Ook dat is veelbetekenend. In onze dagen wordt, juist in kerk-kritische kringen, vóór en ná gesproken van 'joods-christelijk', van 'messias en messiaans' liever dan van 'Christus en christelijk'. Ik hoef niet uit te leggen waarom dit zo gegroeid is en ook niet van hoeveel waarde de herontdekking is van de joodse kleur en teneur van bijbel en christelijke traditie. Ik zeg er wel bij: ik vind het niet zinvol om het eigene van die christelijke traditie, hoe anti-Joods zij ook geweest moge zijn, meer of min te verdonkeremanen. Die zonen van Abraham, die magiërs uit het Oosten, keren langs een andere weg terug. Niet langs Jeruzalem. Niet langs het centrum van de tora, de wet. Zij kiezen hun eigen weg, zoals Jezus dat in zijn leven ook zal doen. Dat is de weg van de kwetsbaarheid. De ware koning is een kwetsbare koning. Matteüs, zelf een jood, zelf iemand die de geschriften door en door kende en tot zich genomen had en die dus recht van spreken heeft, zegt: neem een andere weg, neem niet de weg van de macht, maar die van de kwetsbaarheid.

Er is nóg een moment waarop niet-Joden aan Jezus de titel 'Koning der Joden' toekennen. Dan is het Kind van Bethlehem de gekruisigde geworden. Romeinse soldaten halen geintjes met hem uit, om het bordje boven zijn hoofd: 'Koning der Joden' – een ideetje van Pilatus. Dá's een goeie! Maar het is van een totaal andere orde dan bij de zoektocht van die magiërs uit het Oosten. Zij nemen het volstrekt serieus dat in dit kind – vooruit, voor één keer: in dat Kindeke – de ware Jood, *Koning* der Joden, als de Morgenster verschenen is en zichtbaar geworden. Het blijft bijzonder, en soms bijzonder bizar, dit verhaal.

Jan Willem Schulte Nordholt dichtte over Jezus:

*Een joodse man van het jaar nul,
die, amper drie en dertig jaren,
gestorven is voor onze schuld
toen wij nog Batavieren waren.*

*Ja, sterker nog, die eenmaal dood
en in een diepe rots geborgen,
zou zijn verrezen levensgroot
met lijf en ziel, een voorjaarsmorgen.*

*Die was gezien, gehoord, betast,
en toen ten hemel opgevaren,
waar hij regeert in eeuwigheid.
Die eens ons als een dief verrast
wie weet na hoeveel duizend jaren,
wie weet vannacht. Hij kent de tijd.*

Niek Schuman

gelezen: Genesis 26:1-6 en Matteüs 2:1-12